

La pau social és lluny d'imperar a Mèxic. Ara que semblaven apai-vagades, almenys provisionalment, les protestes de l'esquerra pel suposat frau patit en les eleccions del juliol, un altre gran conflicte social —un més— amenaça de desestabilitzar el país i aflora de nou el malestar latent en moltes regions pels enormes desequilibris socioeconòmics i el caciquisme encara imperant entre les elits polítiques.

La crisi a l'estat d'Oaxaca, al sud del país, de fet no és pas nova. Ens hem de remuntar a cinc mesos i mig enrere, al 22 de maig, quan la secció 22 del SNTE —el sindicat nacional de l'ensenyament— es plantava al Zócalo de la capital per reivindicar l'augment dels sous dels docents. Tres setmanes després, el 14 de juny, el governador estatal, el priista Ulises Ruiz —enfrontat amb la llavors companya de partit i presidenta del sindicat, la poderosa Elba Ester Gordillo— decidia desallotjar el moviment per la força, en una decisió que no va fer altra cosa que encendre definitivament l'espurna. Els mestres no sols reocuparen el centre hores després, sinó que arran d'això van veure néixer un nou aliat en l'Associació Popular dels Pobles d'Oaxaca (APPO), una plataforma cívica que per postres hi afegia una demanda nova i irrenunciable: la dimissió de Ruiz.

Les raons de fons. Quines raons empenyien a aquesta reacció, tan de sobte, d'un grup tan heterogeni, com sortit del no-res? Es comprèn millor si es té en compte, per exemple, que Oaxaca és un dels estats més pobres del país, amb més de la meitat dels seus 3,5 milions d'habitants d'origen indígena, i que hi han aparegut els darrers anys una dotzena d'organitzacions guerrille-res que reclamen els seus drets. La pobresa i la manca d'educació, doncs, han alimentat el malestar en un dels encara principals feus del PRI, on les brutals diferències socials i els greuges de la classe política hi són a l'ordre del dia. Les lluites de poder al partit i les pràctiques caciquistes d'Ulises Ruiz —un diari mexicà publicava la setmana passada més de 50 polèmiques accions o decisions seves— han fet la resta, tot i que la veritat és que ningú no en treu del tot l'aigua clara. Molts analistes, així, veuen la mà de Gordillo darrere

El que va començar fa cinc mesos com una protesta de mestres a l'estat mexicà de Oaxaca ha derivat en un conflicte social d'abast nacional i imprevisible, amb una ciutat en estat de setge, una dotzena de morts, un governador aferrat a la cadira i un president criticat perquè no ha sabut aturar a temps l'escalada.

Esclata el polvorí d'Oaxaca

les protestes, mentre que altres sospiten d'Andrés Manuel López Obrador, el candidat del Partit de la Revolució Democràtica (PRD) derrotat en les eleccions presidencials celebrades el passat mes de juliol, o fins i tot del subcomandant Marcos. En el que sí que coincideix gairebé tothom és en les crítiques a la gestió de Vicente Fox, que va deixar créixer el problema sense actuar i ara amenaça d'entelar el seu comiat de la presidència.

La radicalització de la crisi. El conflicte a Oaxaca va restar en un segon pla mentre va durar la polèmica postelectoral, però això no vol dir que desaparegués. Ans al contrari, els mani-

festants prenién edificis governamentals, emissores de ràdio i televisió i muntaven barricades per dificultar els accessos a la ciutat. D'altra banda, grups priistes simpatitzants de Ruiz —molts, armats— començaven a plantar-los cara i hi protagonitzaren els primers disturbis, que al seu torn derivaren en diversos tiroteigs i els primers morts. Oaxaca era ja una ciutat materialment segrestada, amb un turisme —la seva principal font d'ingressos— en caiguda lliure, i, al cap i a la fi, pèrdues econòmiques milionàries en molts sectors, a més de nombrosos danys materials provocats pels enfrontaments. Per queixar-se'n, d'això i de la tèbia resposta dels governs estatal i federal per arribar a cap solució, els empresaris van fer una vaga de dos dies a final de setembre que no va fer altra cosa que embolicar encara més la troca.

El president Fox, finalment, va reaccionar, però ho va fer enviant l'exèrcit a "prendre posicions" al territori, mentre insinuava la possibilitat d'usar la força. També va prometre, això sí, que el conflicte quedaria resolt quan ell plegués, l'1 de desembre, per la via de la negociació, tot i que en les darreres declaracions, de la setmana passada, ja no es mostrava tan optimista. Les coses, això sí, semblava que començaven a arreglar-se a principi d'octubre, quan la Secretaria de Governació encetava, amb moltes reticències a l'altra banda, converses amb els diversos sectors dis-

Ulises Ruiz, el polèmic governador de l'estat d'Oaxaca.

sidents, al mateix temps, això sí, que milers d'integrants de l'APPO marxaven a peu fins al DF i instal·laven campaments al centre de la ciutat. Entretant, s'arribava a un principi d'acord amb els mestres perquè deixessin la vaga, i milers de nens d'Oaxaca –els altres grans damnificats– poguessin tornar a classe...

Ciutat sense llei. La solució semblava propera, però una nova onada de violència entre partidaris i detractors d'Ulises Ruiz, ara fa dues setmanes, va fer esclatar definitivament el polvorí, i convertí Oaxaca en una ciutat sense llei. Una desena més de civils moriren a trets, entre els quals hi havia un càmera nord-americà de l'agència Indymedia, el 27 d'octubre. Les estremidores imatges que va enregistrar de la seva pròpia mort, i que van fer la volta al món, encengueren definitivament la llum d'alarma entre la comunitat internacional, que, amb els Estats Units al capdavant, ha desaconsellat les visites a la regió i ha començat a pressionar el Govern mexicà perquè posi punt i final al conflicte. Dit i fet, Fox hi va enviar l'endemà mateix la policia federal, que el dia 29 prenia el centre de manera més o menys pacífica, tot i que no sense una forta resistència de l'APPO. Els agents es van anar fent amb el control de la ciutat la setmana passada, davant les manifestacions de protesta dels dissidents –que es reproduïren també durant uns quants dies a la Ciutat de Mèxic–, però també de congratulació per molts altres ciutadans... La majoria de mestres també van tornar a classe el dia 30, amb la qual cosa la calma sembla en via de recuperació a l'estat. Això sí, una calma encara molt tensa...

Milers de mestres i integrants de l'Assemblea Popular del Poble d'Oaxaca arribaren el passat 9 d'octubre a la ciutat de Mèxic, després de caminar gairebé 500 quilòmetres durant 19 dies.

El rerefons polític. I mentrestant, per què no plega Ulises Ruiz? El PRD, i molts d'altres, n'han demanat des del principi la dimissió com a sortida més fàcil, però ell sempre s'hi ha negat en rodó. Ruiz ha tingut des del principi el suport del Partit Revolucionari Institucional (PRI), i fins i tot del partit del president Fox, el Partit d'Acció Nacional (PAN), en aliança tàcita per impedir que una eventual renúncia seva impliqués un perillós precedent amb vista a les demandes de l'esquerra a àmbit nacional. La radicalització dels esdeveni-

ments, però, ha fet que moltes veus del PAN i fins i tot del mateix PRI s'hagin unit a les peticions de dimissió, que la setmana passada van ser aprovades tant pel Congrés com pel Senat de la República. A tot això, el PRD reclama que la millor solució és reconèixer l'estat d'absoluta ingovernabilitat a Oaxaca i declarar-hi la desaparició de poders per nomenar un nou govern. I aquesta és ara l'altra clau: les lleis estatals creuen que si Ruiz plega abans de l'1 de desembre (data en què es compliran dos anys de ser designat), caldria una nova

convocatòria d'eleccions, que previsiblement traurien del poder el PRI. Si plega més tard, en canvi, el mateix partit, amb majoria al Congrés estatal, podria designar el seu successor interinament...

El conflicte, en tot cas, és més profund i complicat que no sembla, i aquí tothom juga les seves cartes. I no se sap encara per quin cantó es pot tornar a tirar la corda.

Oscar Palau
Ciutat de Mèxic